

Asia: VN/5875/2019

Lausuntopyyntö saamelaiskäräjälain muutosta valmistellun toimikunnan mietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1 luku Yleiset säännökset (pois lukien 3 §)

Esityksen tavoitteena on turvata saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutuminen ja parantaa saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon ja saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiä. Esitys ei vaikuta maankäyttöä ja elinkeinojen harjoittamista koskeviin edellytyksiin eikä koske yksityisille säädettyjä tai muutoin kuuluvia maa- ja metsätalouden oikeuksia tai muita oikeuksia.

Metsähallituksella ei ole lausuttavaa saamelaiskäräjien vaaliluetteloon hyväksymistä, lain 3 §:ään ehdotettuihin muutoksiin tai saamelaiskäräjien päätöksentekoa ja toimintaa koskeviin ehdotuksiin.

Metsähallitus pitää hyvänä, että saamelaiskäräjien asemaa vahvistetaan ja selkeytetään sen roolia saamelaisten edustajana. Saamelaiskäräjät on Metsähallituksen käsityksen mukaan kv-sopimusten tarkoittama saamelaisten edustaja, jota FPIC menettelyt koskevat.

Ehdotetun yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteen (9§) osalta Metsähallitus viittaa myös v. 2018 oikeusministeriön hankkeessa antamaansa lausuntoon, mikä hankeaineisto on ollut toimikunnan työn perustana.

3 § Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon

-

2 luku Saamelaiskäräjien tehtävät (5-8 §)

-

9 § Yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite sekä 9 b § Menettely yhteistoiminnassa ja neuvotteluissa

Säännöstä viranomaisten neuvotteluelvoitteesta ehdotetaan uudistettavaksi yhteistyötä aiempaa enemmän painottavaksi yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteeksi. Velvoitteen menettelyvaatimuksista sekä saamelaisten oikeuksien huomioon ottamisesta viranomaisten toiminnassa säädettäisiin tarkemmin. Laissa säädettäisiin muun muassa viranomaisten toimenpiteitä koskevasta saamelaiskulttuurin heikentämiskiellostä. Sääntelyn tarkoituksena on täyttää niin sanotun vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatteen asettamat vaatimukset.

Esityksen mukaan velvoite neuvotella pyrkimyksenä saavuttaa yksimielisyys tai saada saamelaiskäräjien suostumus ei kuitenkaan merkitse sitä, että saamelaiskäräjillä olisi oikeus estää viranomaista päättämästä sen toimivaltaan kuuluvaa asiaa tai että yksimielisyys tai suostumus olisi aina saavutettavissa. Viranomaisella voi olla hyväksyttävät perusteet toiminnalleen siinäkin tapauksessa, että saamelaiskäräjät toimenpidettä nimenomaisesti vastustaisi ja on sovittava yhteen useiden asianosaistahojen erilaisia intressejä. Viranomainen voi tietyssä asiassa myös joutua punnitsemaan eri perus- ja ihmisoikeuksia toisiaan vastaan ja pyrkiä sovittamaan ne yhteen. Säännöksen piiriin kuuluisivat myös sellaiset hankkeet, joiden vaikutukset ulottuvat kotiseutualueelle, vaikka ne sinänsä toimeenpantaisiinkin kotiseutualueen ulkopuolella. Lain luetteloa velvoitteen piiriin kuuluvista hankkeista ehdotetaan muutettavaksi, mukana olisi mm. alueidenkäyttö ja suojelutoimien toteuttaminen sekä ilmastonmuutosta käsittelevät toimet.

Metsähallitus katsoo, että lakiesitys selkeyttää heikentämiskieltoa ja neuvottelumenettelyjä. Lain perusteluissa on nostettu esiin neuvotteluelvoitteen kohdistuminen Pohjoismaisen saamelaissopimuksen 30 artiklan kohta 1: Luonnonvaroja koskevia toimenpiteitä tai niiden käyttötarkoituksen muuttamista ja että eri toimenpiteiden kokonaisvaikutus huomioidaan. Metsähallituksen toiminnassa luonnonvaroja koskevien toimenpiteiden kokonaissuunnittelu tapahtuu luonnonvarasuunnitelmassa (LVS). Myös erämaa-alueiden ja kansallispuistojen hoito- ja käyttösuunnitelmat ovat keskeisiä. Näissä Metsähallitus jo nykyisin käytännössä toteuttaa neuvotteluelvoitetta pyrkien saavuttamaan yhteisymmärryksen tai suostumuksen laajakantoisille ja merkittävälle toimenpiteille. Metsähallitus myös käyttää Akwé: Kon -menettelyä kaikkien saamelaisten kotiseutualueen suojelu- ja erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien laadintaan sekä Saamelaisten kotiseutualueen luonnonvarasuunnitelman laadintaan.

Valtion maiden ja vesien käytön osalta luonnonvarasuunnitelman FPICin mukaiset saamelaiskäräjälain 9§ mukaiset neuvottelut ovat keskeisin saamelaiskulttuurin harjoittamisen turvaamisen työkalu. LVS:n laatimiseen kuuluu se, että saamelaiskäräjien nimeämä Akwé: Kon työryhmä arvioi suunnitelman kokonaisvaikutukset saamelaiskulttuuriin. LVS:ssä määritetään mm. alueet, jotka ovat metsätaloustoimien piirissä ja toiminnan mitoitus niillä. Metsätalouden harjoittaminen, kuten hakkuut ja metsänhoitotoimet näillä alueilla suunnitelman hyväksymisen jälkeen, on osa suunnitelman toteuttamista eikä muuta alueiden käyttötarkoitusta. Metsähallitus pitää kuitenkin myönteisenä sitä, että yksimielisyystavoite sisältää myös sen, mitkä asiat kuuluvat neuvotteluelvoitteen piiriin.

9 a § Saamelaisten oikeuksien huomioiminen viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien toiminnassa

Toimenpiteiden mahdollisten haittavaikutusten tunnistamiseksi viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien on arvioitava toimenpiteen vaikutuksia saamelaisten oikeudelle ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan mukaan lukien perinteisiä elinkeinojaan. Arvioinnissa on otettava huomioon eri viranomaisten toiminnan ja eri aikoina tehtyjen toimenpiteiden yhteisvaikutukset. Vastuu toimenpiteen vaikutusten riittävästä selvittämisestä ja huomioimisesta on kuitenkin viranomaisella ja muulla julkista hallintotehtävää hoitavalla.

Metsähallitus esittää, että 9a § kirjataan vastaamaan Pohjoismaista saamelaissopimusta .."eri toimenpiteiden kokonaisvaikutus huomioidaan". Lakiesityksessä tämä on kirjattu tavalla, joka aiheuttaa tulkintaongelmia: ..."otettava huomioon eri viranomaisten toiminnan ja eri aikoina tehtyjen toimenpiteiden yhteisvaikutukset". Metsähallituksen käsityksen mukaan luonnonvarojen käytön nykytilan kuvaus kattaa menneen käytön vaikutukset, eikä erillisiä eri aikoina tehtyjen toimenpiteiden kokonaisvaikutusselvityksiä ole syytä tehdä. Tällaiset selvitykset ovat vuosia kestäviä tutkimuksia, eikä sellaisia voi laittaa ehdoksi kaikelle maankäytölle saamelaisten kotiseutualueella.

3 luku Toimikausi, toimielimet ja toiminta

-

3 a luku Kirjanpito ja tilintarkastus

-

4 luku Saamelaiskäräjien vaalit

-

5 luku Muutoksenhaku vaaliluetteloja koskevissa asioissa

-

6 luku Erinäiset säännökset

-

Rikoslain 40 luvun 11 §

-

Muita huomioita

Taloudellisten vaikutusten kohdassa lain perusteluissa todetaan, että lailla olisi myönteisiä kansantaloudellisia vaikutuksia perinteisiin elinkeinoihin kohdistuvien myönteisten vaikutusten myötä. Tällaiselle arviolle ei esitetä mitään perusteluja, eikä samaan aikaan myöskään arvioida kansantaloudellisia vaikutuksia sille, että perinteisten elinkeinojen turvaamiseksi rajoitetaan esim.

alueen taloudellisesti suurimman elinkeinon, matkailun edellytyksiä. Koska kansantaloudellisia arvioita ei todellisuudessa ole tehty, pitäisi kirjaus poistaa lain perusteluista.

Niemelä Juha
Metsähallitus

Oikarinen Susanna
Metsähallitus